

Erik Christensen  
stud.scient.pol.

Lenin og den russiske revolution.

I.

Karl Marx havde i Det kommunistiske manifest fra 1848 skitseret 2 revolutioner i samfundenes økonomiske historie, hvor den borgerlige revolution betegnede overgangen fra feudalsamfundet til det borgerlige, kapitalistiske samfund, og den proletariske eller socialistiske revolution betød overgangen fra det kapitalistiske samfund til det socialistiske samfund. England og Frankrig havde haft deres borgerlige revolutioner i det 17. og det 18. århundrede, mens Tyskland i 1848 efter Marx's opfattelse stod umiddelbart foran en borgerlig revolution, der imidlertid kun var forspillet til en proletarisk revolution.<sup>1)</sup>

Marx's model fra 1848 med de to stadier i samfundenes historiske udvikling blev i løbet af det 19. århundrede retningslinje for alle marxister, også de russiske. Rusland var i slutningen af forrige århundrede i højere grad end Tyskland i 1848 et feudalt samfund, som først måtte igennem en borgerlig revolution, inden en proletarisk-socialistisk revolution kunne føre frem til det kommunistiske samfund. Det var alle russiske marxisters fælles udgangspunkt i begyndelsen af 1890'erne, hvor de kun udgjorde et mindretal af oppositionen mod tsarismen. Det russiske socialdemokrati (alle marxistiske partier før 1. verdenskrig kaldte sig socialdemokratier) havde to programmer eller mål, et minimumsprogram for den borgerlige revolution og et maksimumsprogram for den socialistiske revolution. Marxisterne fremhævede netop kraftigt Marx's model med de to revolutioner, fordi de ledende russiske revolutionære på dette tidspunkt, narodnikkerne, så bønderne som den drivende kraft i en revolution til omstyrtelsen af tsarismen og mente, at det russiske bondesamfund direkte igennem en revolution kunne udvikle en eller anden form for bondekommunisme og

Erik Christensen  
stud.scient.pol.

Lenin og den russiske revolution.

I.

Karl Marx havde i Det kommunistiske manifest fra 1848 skitseret 2 revolutioner i samfundenes økonomiske historie, hvor den borgerlige revolution betegnede overgangen fra feudalsamfundet til det borgerlige, kapitalistiske samfund, og den proletariske eller socialistiske revolution betød overgangen fra det kapitalistiske samfund til det socialistiske samfund. England og Frankrig havde haft deres borgerlige revolutioner i det 17. og det 18. århundrede, mens Tyskland i 1848 efter Marx's opfattelse stod umiddelbart foran en borgerlig revolution, der imidlertid kun var forspillet til en proletarisk revolution.<sup>1)</sup>

Marx's model fra 1848 med de to stadier i samfundenes historiske udvikling blev i løbet af det 19. århundrede retningslinje for alle marxister, også de russiske. Rusland var i slutningen af forrige århundrede i højere grad end Tyskland i 1848 et feudalt samfund, som først måtte igennem en borgerlig revolution, inden en proletarisk-socialistisk revolution kunne føre frem til det kommunistiske samfund. Det var alle russiske marxisters fælles udgangspunkt i begyndelsen af 1890'erne, hvor de kun udgjorde et mindretal af oppositionen mod tsarismen. Det russiske socialdemokrati (alle marxistiske partier før 1. verdenskrig kaldte sig socialdemokratier) havde to programmer eller mål, et minimumsprogram for den borgerlige revolution og et maksimumsprogram for den socialistiske revolution. Marxisterne fremhævede netop kraftigt Marx's model med de to revolutioner, fordi de ledende russiske revolutionære på dette tidspunkt, narodnikkerne, så bønderne som den drivende kraft i en revolution til omstyrtelsen af tsarismen og mente, at det russiske bondesamfund direkte igennem en revolution kunne udvikle en eller anden form for bondekommunisme og

altså springe hele den borgerlige, kapitalistiske samfundsform over<sup>2)</sup>.

Selv om de russiske marxister alle var enige om, at Rusland måtte følge det vestlige mønster for økonomisk og politisk udvikling, var der forskellige opfattelser af udviklingens hastighed og taktikken i den konkrete situation.

## II.

Lenin fremhævede allerede på et tidligt tidspunkt arbejderklassens store betydning for gennemførelsen af den borgerlige revolution<sup>3)</sup> i modsætning til en del andre marxister ("de legale marxister", "økonomisterne" og senere mensjevikkerne), som mente, at arbejderklassen burde indtage en passiv og afventende rolle i den borgerlige revolution, fordi en borgerlig revolution først og fremmest var borgerskabets eget værk. Arbejderklassen eller proletariatet var for Lenin den eneste konsekvent uforbeholdne fjende af tsarismen, hvorimod bourgeoisiet var villig til at gå på kompromis med det enevældige styre, hvis de fik tilstrækkelig med politiske indrømmelser. Derfor måtte proletariatet, som Lenin så det, tage den ledende rolle i den borgerlige revolution. Proletariatet burde selvfølgelig arbejde sammen med alle progressive klasser, der vendte sig mod tsarismen og forsøge at få dem med på arbejderklassens paroler, men måtte på den anden side forvente, at bourgeoisiet i sidste instans ville være deres egen revolution utro. Mensjevikkerne (mindretalsfløjen på kongressen i 1903, flertalsfløjen blev kaldt bolsjevikkerne, hvis leder Lenin var) havde mærkelig nok også en forestilling om, at bourgeoisiet kunne være deres egen revolution utro, men drog den modsatte konklusion af Lenin, idet de mente, at denne svigten kun ville ske, hvis proletariatet var for aktiv i den borgerlige revolution, hvorfor arbejderklassen burde være ret tilbageholden.

Lenins forestillinger om den borgerlige revolution gik i begyndelsen i retning af, at den skulle gennemføres af bourgeoisiet under ledelse af proletariatet, men han opdager snart andre grupper i det russiske samfund, som var interesseret i en revolutionær omvæltning, specielt bønderne. Den traditionelle marxisti-

iske holdning til bønderne havde været ret negativ. Man betragtede bondeklassen som en småborgerlig klasse i opløsning, som var dømt til at forsvinde, når den kapitalistiske produktionsform rigtig havde udviklet sig og så kun en revolutionær dynamik i den del af bondebefolkningen, der ville blive proletariseret. Især under indtryk af arbejderne og bøndernes spontane, revolutionære aktivitet i den mislykkede revolution i Rusland i 1905 og det russiske bourgeoisies pacificering kort tid efter ved etableringen af en konstituerende forsamling (Dumaen), undergik Lenins syn på bønderne en ændring, idet han indså, at en agrarisk revolution ville skabe de bedste muligheder for en senere socialistisk revolution. Bønderne kom herefter til at indtage den plads i Lenins strategi, der svarede til den plads, det liberale bourgeoisie før havde haft.<sup>4)</sup>

Den borgerlige revolution måtte føres igennem af proletariatet og bønderne i forening, hvorefter man kunne etablere en demokratisk republik, som Lenin kaldte proletariatets og bøndernes revolutionær-demokratiske diktatur.<sup>5)</sup> Den borgerlige revolution ville betyde en styrkelse af kapitalismen og bourgeoisiet og dermed af klassekampen. Proletariatet ville snart efter etableringen af den borgerlige republik vende sig mod det bondebourgeoisie, som det i den borgerlige revolution var gået sammen med mod tsarismen. Proletariatet ville, når kapitalismen var udviklet tilstrækkelig, kunne gennemføre den socialistiske revolution ved at knytte massen af halvproletariske elementer til sig og knuse bourgeoisiets modstand. Etableringen af en borgerlig republik i Rusland ville efter Lenins opfattelse få virkninger ud over Rusland, idet det ville betyde muligheden for at opflamme det europæiske proletariat, som efter at det havde lavet den socialistiske revolution ville hjælpe det russiske proletariat med at gennemføre deres socialistiske omvæltning. For Lenin var en socialistisk revolution i længden ensbetydende med en verdensrevolution.

Lenins revolutionsteori fra omkring 1905 var tvetydig på flere punkter.<sup>6)</sup> Det er således uklart, hvorledes han opfattede forholdet mellem den borgerlige og den socialistiske revolution. Visse udtalelser tyder på, at han forestillede sig et udstrakt tidsinterval mellem de to revolutioner, men andre peger i retning af,

at han opfattede processen mellem de to revolutioner som værende kontinuert. Et enkelt sted bruger han endog udtrykket uafbrudt revolution om perioden mellem de to revolutioner.

Lenins syn på revolutionens muligheder i Rusland mødte modstand blandt andre marxister. Mensjevikerne understregede bestandig, at de objektive betingelser (produktivkræfternes udviklingsgrad) skulle være til stede, før både den borgerlige og den socialistiske revolution kunne lykkes. Forberedelsen på den socialistiske revolution kunne for dem godt skydes et godt stykke ud i fremtiden, fordi den forudsatte en meget veludviklet kapitalisme med et stort industriproletariat, hvorfor de også tog afstand fra Lenins syn på partiet som den stramt organiserede avantgarde, der skulle lede masserne i den socialistiske revolution. Netop Lenins forestilling om, at den borgerlige og i forlængelse af denne den socialistiske revolution lå inden for rækkevidde, medførte, at han måtte lægge stor vægt på de subjektive betingelser (bevidstheds- og organisationsniveauet) for en gennemførelse af revolutionen, og det er i det perspektiv, hans partiteori bør bedømmes. Derfor var den grundlæggende uenighed mellem mensjevikerne og bolsjevikerne ikke så meget spørgsmålet om, hvorledes partiet skulle opbygges, som det så ofte siges, men snarere spørgsmålet om revolutionens aktualitet. Striden om partiets opbygning var for en stor del kun en manifestation af en dybere liggende uenighed om muligheden for revolution i Rusland.<sup>7)</sup>

Trotsky, som havde stået sammen med mensjevikerne i partispørgsmålet, havde en væsentlig anden opfattelse af revolutionen end mensjevikerne.<sup>8)</sup> Han deltog aktivt i den mislykkede revolution i 1905 i modsætning til Lenin og formulerede teorien om den permanente revolution. Han mente, at når proletariatet havde taget ledelsen i den borgerlige revolution og fået magten, ville det ikke efter sejren give magten fra sig til bourgeoisiet, som Lenins tanker kunne tyde på. Proletariatet ville derimod kæmpe videre, således at den borgerlige revolution direkte ville gå over i den socialistiske revolution. Denne overgang ville ske automatisk og uundgåelig gennem revolutionens egen logik og var ikke afhængig af Lenins to betingelser for en socialistisk revolution - støtten fra massen af

halvproletariske befolkningselementer og den socialistiske revolution i Europa - de var for Trotsky kun nødvendige for socialismens endelig sejr.

### III.

I begyndelsen af dette århundrede udviklede kapitalismen i Europa sig anderledes end Marx havde forudset i sin model med forudsætningen om den frie konkurrence mellem de enkelte kapitalister. Forudsigelserne med hensyn til den socialistiske revolution havde indtil da ikke holdt stik. Denne udvikling måtte have en marxistisk forklaring, og Lenins imperialismeteori kan ses som et forsøg på en sådan forklaring.<sup>9)</sup>

Kapitalismen var gået ind i et monopolistisk stadium, hvilket medførte, at de højtudviklede kapitalistiske lande drev en imperialistisk politik, som i sidste instans ville betyde krig mellem de forskellige imperialistiske stormagter om markederne.<sup>10)</sup>

Imperialismeteorien og udbruddet af 1. verdenskrig (som Lenin betragter som en bekræftelse på sin teori) bevirkede, at revolutionen i Rusland fik en helt anden plads i Lenins tanker. Når Lenin før krigen havde sagt, at kun en borgerlig revolution i første omgang var mulig i Rusland, havde han tænkt i snævre nationale baner og ikke tænkt på kapitalismen som en international produktionsform, mens hans bevidsthed efter krigens udbrud blev centreret om Europa som helhed, om det monopolkapitalistiske systems udvikling som helhed. Revolutionen i Rusland (både den borgerlige og den socialistiske) kunne for Lenin ikke længere ses stående for sig selv, men måtte stilles op som en del af verdensrevolutionen, og derfor var Ruslands objektive umodenhed (produktivkræfternes udviklingsgrad) for socialisme ikke et holdbart argument for at holde sig tilbage med revolutionen, når det afgørende var, at det kapitalistiske Europa som helhed nu var moden for socialisme.<sup>11)</sup>

Uden indblik i denne referenceramme, som Lenin kommer frem til igennem sin imperialismeteori, vil det være svært at forstå Lenins holdning i revolutionsåret 1917 specielt i relation til hans tidligere syn på mulighederne for revolutionen, med mindre man på forhånd går ud fra, at der ikke er en teoretisk sammenhæng

i Lenins teorier.

#### IV.

Da tsarstyret blev styrtet i februar 1917, og en provisorisk borgerlig regering blev dannet, befandt Lenin sig uden for begivenhedernes centrum som i 1905, nemlig i Schweiz. Revolutions-tidspunktet kom bag på Lenin, som dog hurtigt indstillede sig på at udnytte situationens muligheder, hvilket tydeligt ses af nogle breve, han skrev fra eksilet i Schweiz, inden han vendte tilbage til Rusland i april.<sup>12)</sup>

I disse breve kan man se omridset af den teori, som blev afgørende for revolutionens videre forløb. For Lenin havde Rusland med tsarstyrets fald gennemløbet den borgerlige revolutions første fase. Den var gennemløbet meget hurtigt, fordi bourgeoisiet allerede i 1917 næsten var ved magten, men det særlige ved den første fase var, at proletariatet allerede var trådt frem i forreste række, idet der ved siden af den nye provisoriske regering var opstået en ny uofficiel lidet udviklet arbejderregering (sovjetten i Petrograd). Proletariatet burde efter Lenins opfattelse ikke støtte den borgerlige regering, men tværtimod få befolkningen til at indse, at bourgeoisiet kun var en agent for de imperialistiske stormagter. Siden måtte proletariatet i alliance med den store masse af halvproletariske befolkningselementer og proletariatet i andre lande kæmpe sig frem til socialismen, som alene ville være i stand til at give de krigshærgede folk fred, brød og frihed.

I forhold til 1905-teorien var Lenins tale om den socialistiske revolutions direkte sammenhæng med den igangværende borgerlige revolution en nydannelse, selv om man kan finde visse udtalelser hos Lenin på et tidligere tidspunkt, som vil kunne tolkes i samme retning.

I en tale Lenin holdt ved sin tilbagekomst til Rusland i Petrograd først i april (Aprilteserne) uddybede han sin holdning til den aktuelle situation.<sup>13)</sup> Heri sagde han, at proletariatet kun havde overladt magten til borgerskabet på grund af dets utilstrækkelige klassebevidsthed og organisation. Lenin aner-

kendte, at marxister med hans synspunkter kun var i mindretal i de spontant opståede sovjetter, og så længe det var tilfældet, måtte man arbejde tålmodigt, systematisk og ihærdigt med at oplyse og bevidstgøre masserne. Sovjetterne måtte bringes til at indse, at den provisoriske regering ikke kunne løse deres problemer, det kunne kun en republik af arbejder- og bondesovjetter, der fik kontrol over den samfundsmæssige produktion.

Lenins opfattelse af revolutionen og proletarietets taktik i "Aprilteserne" mødte vældig modstand blandt mange marxister, ikke blot mensjevikkerne, fordi lederne af de første sovjetter indtog det hidtil accepterede syn, at Rusland kun var moden for en borgerlig revolution.<sup>14)</sup> At Lenin gav udtryk for, at den igangværende revolution var mere end en borgerlig revolution overraskede alle. Dog havde han ikke talt om en umiddelbart forestående socialistisk revolution, men det var klart, at han tænkte sig, at den socialistiske revolution ville udspringe af den borgerlige i nogenlunde nær fremtid, selv om han udtrykte sig noget vagt om det præcise moment i overgangen til socialismen.<sup>15)</sup>

Det er interessant at se, hvorledes Lenins syn på sovjetterne havde ændret sig siden 1905. Dengang indtog han en noget skeptisk holdning til dem, blandt andet på grund af det spontane og ukontrollerede element, der lå i denne idé. Da sovjetterne i februarrevolutionen igen opstod spontant, tilpassede Lenin sig hurtigt til begivenhedernes forløb og så dem snart som nye organer for revolutionær magt, en manifestation af proletarietets og bøndernes revolutionær-demokratiske diktatur.<sup>16)</sup> Man kan med Lenins syn på sovjetterne drage en parallel til Marx's forhold til kommunen, idet han også først på et ret sent tidspunkt i Pariserkommunen så legemliggørelsen af proletarietets diktatur.

Modstanden mod Lenin betød, at han stod overfor et stort oplysningsarbejde både ude i sovjetterne og blandt sine heldagsrevolutionære kolleger. Han måtte argumentere kraftigt for sin strategi, og i april udgav han en del småskrifter, der videreudviklede de synspunkter, han havde fremsat ved sin hjemkomst til Petrograd.<sup>17)</sup> Hovedparolen i alle hans taler og skrifter var en bekæmpelse af den godtroende ubevidsthed, der herskede i sovjetterne og en



kritik og afsløring af den provisoriske regerings imperialistiske karakter for folket.

På den første alrussiske sovjetkongres i juni erklærede Lenin i sin tale til forsamlingen, at bolsjevikkerne nu måtte være rede til at tage magten og styrte den provisoriske regering, men kongressen vedtog, da bolsjevikkerne kun udgjorde et lille mindretal, en tillidserklæring til den provisoriske regering. I løbet af sommeren 1917 udbrød der strejker og uroligheder over hele landet, og i august forsøgte militærfolk et kup mod den provisoriske regering, som imidlertid mislykkedes, men som betød, at bolsjevikernes popularitet i befolkningen steg. Kort tid efter kupforsøget sikrede de sig således majoriteten i de to afgørende sovjetter i Petrograd og Moskva.

I september erklærede Lenin, at nu var tidspunktet kommet, hvor situationen var moden til at tage magten ved en voldelig opstand.<sup>18)</sup> Man var nået til et sådant vendepunkt, hvor aktiviteten blandt folket var størst og vaklingen i fjendens rækker og blandt de ubesluttsomme var stærkest. Flere fremtrædende bolsjevikker gik imod Lenins standpunkt og først efter mange besværligheder lykkedes det ham at få centralkomiteen til at gå ind for en forbedelse på en øjeblikkelig magtovertagelse. Den 25. oktober gik bolsjevikkerne i aktion under ledelse af Petrogradsovjetens militær-revolutionære komité, og i løbet af den 25. og 26. oktober satte de sig i besiddelse af alle de strategiske poster inden for regeringen og administrationen. Den anden al-russiske sovjetkongres blev samtidig indkaldt til møde, og den proklamerede, at al magt i landet skulle overgå til arbejder-, soldater- og bonderepræsentanternes sovjetter, som skulle sørge for en revolutionær orden. Alt hvad kongressen bestemte var lov, indtil den konstituerende forsamling blev indkaldt.

## V.

Beslutningen, der var skitseret i Lenins "Aprilteser", og som blev bragt ud i livet ved hans hjælp 6 måneder senere, om at gribe magten på et socialistiske program og på grundlag af en ufuldendt borgerlig revolution er i tidens løb blevet udsat for mange forskellige fortolkninger.<sup>19)</sup>

Det officielle russiske syn er, at Lenins opfattelse af revolutionen i 1917 ligger i forlængelse af hans teori fra 1905 og er helt konsistent med denne. Mensjevikerne betragtede derimod Lenins 1917-teori som værende stik imod Marx's lære og proklamationen om en proletarisk revolution som eventyrpolitik, fordi den ikke hvilede på en forudgående fuldendt borgerlig revolution. Endelig så Trotsky oktoberrevolutionen og Lenins 1917-teori som en bekræftelse på rigtigheden af hans teori om den permanente revolution, der allerede var blevet fremsat i 1905.

De fleste, der har beskæftiget sig med Lenin og den russiske revolutions forløb er tilbøjelige til at mene, at Lenin tilsluttede sig Trotskys teori om den permanente revolution i 1917,<sup>20)</sup> og for mig at se er der helleringen tvivl om, at Lenin i høj grad nærmede sig Trotskys opfattelse, hvilket især kommer frem i nogle af Lenins skrifter efter revolutionen.<sup>21)</sup> Heri fremgår det, at Lenin betragtede oktoberrevolutionen som både en fuldendelse af den borgerlige revolution og som begyndelsen på den socialistiske, proletariske revolution. Den proletariske revolution ses som en proces, der langsomt skrider frem og først når landsbyerne i sommeren 1918.

Det er i øvrigt karakteristisk, at Lenins første proklamationer efter oktoberrevolutionen sjældent indeholdt ordene socialisme eller socialistisk revolution, hvorimod ordene arbejderne og bøndernes revolution var meget almindelig, hvilket sikkert hang sammen med en usikkerhed og uvilje hos Lenin til helt nøjagtigt at karakterisere begivenhedernes gang efter en traditionel marxistisk terminologi.<sup>22)</sup> Efter revolutionen fik begrebet proletariatet for Lenin en stadig videre betydning, og i den første periode blev det endda ofte erstattet med begrebet de udbyttede masser.

## VI.

Lenins begrundelse for at gribe magten i oktober 1917 på et socialistisk program, før den borgerlige revolution var fuldendt og produktivkræfterne tilstrækkelig udviklet, var som allerede antydte det ændrede perspektiv, imperialismeteorien havde givet ham. Mensjevikerne var mere i overensstemmelse med Marx's tankegang end

Lenins, når de sagde, at forudsætningen for en socialistisk revolution i Rusland måtte være en veludviklet kapitalisme og et stort proletariat. Lenin var egentlig ikke uenig med mensjevikerne i disse forudsætninger, men pegede blot på, at disse betingelser ikke behøvede at være opfyldt i Rusland, men allerede var realiserede i det internationale monopolkapitalistiske system som sådan.

At kapitalismen var gået ind i sin monopolistiske fase betød, sådan som Lenin så det, at Rusland ikke kunne gennemgå den samme successive kapitalistiske udvikling som de højtudviklede kapitalistiske lande England, Frankrig og Tyskland tidligere havde gennemgået.<sup>23)</sup> Rusland, som et tilbagestående land (i vore dages sprogbrug et u-land) i forhold til de europæiske stormagter, var før 1. verdenskrig i stadig større grad blevet et marked for de højtudviklede kapitalistiske lande specielt Frankrig og Tyskland, som Lenin havde vist i bogen: "Imperialismen som kapitalismens højeste stadium", hvilket forhindrede en tilsvarende kapitalistisk udvikling som i vesten. De ret store udenlandske kapitalinvesteringer i Rusland før 1. verdenskrig betød nok en hurtig økonomisk udvikling af visse sektorer i økonomien, men bevirkede samtidig, at den økonomiske struktur blev låst fast og bestemt af tilfældige private udenlandske kapitalinteresser. (En tilsvarende situation finder man i dag i mange u-lande). For Lenin var det internationale monopolkapitalistiske system moden for en verdensrevolution. I de højtudviklede lande havde man et stort og fuldmodent proletariat, som ganske vist midlertid var blevet borgerliggjort og bestukket af især socialdemokraterne, men som i krigssituationer og lavkonjunkturer ville kunne rejse sig mod bourgeoisiet.

Et tilbagestående land som Rusland fik i Lenins perspektiv en særlig rolle i processen henimod verdensrevolutionen. Jo mere Rusland blev trukket ind i de mere udviklede kapitalistiske landes økonomiske dispositioner, desto stærkere blev de sociale spændinger i landet, fordi de to klassekampe eller revolutioner smeltede sammen. I det feudale Rusland blev en avanceret kapitalisme ved udenlandsk kapital indpodet i de største byer (Petrograd og Moskva), hvilket medførte, at kampen mellem bourgeoisie og enevælde kom til at foregå samtidig med kampen mellem bourgeoisie og proletariat. Endvidere herskede der ofte et meget spændt forhold mellem det nationale russiske bourgeoisie og de udenlandske kapitalinteresser. I alt indeholdt det russiske samfund så mange sociale spændin-

ger, som krigen yderligere skærpede, at det udgjorde det svageste led i det kapitalistiske-imperialistiske system. Derfor så Lenin, at den verdensrevolutionære proces burde starte med en borgerlig-socialistisk revolution i Rusland, som så siden kunne sætte en ægte socialistisk revolution igang i Vesteuropa, der igen kunne virke tilbage på den russiske revolution og hjælpe den frem til en rigtig socialistisk udformning.

## VII.

Lenins borgerlige-socialistiske revolution i oktober 1917 blev ført igennem. Det lykkedes efter uhyre besværligheder at påbegynde en meget forceret centraldirigeret økonomisk opbygning og fastholde den nationale selvstændighed i forhold til de vestlige kapitalistiske lande, hvorimod den russiske revolution ikke kom til at betyde starten på en verdensrevolutionær proces. Første led i Lenins strategi - et tilbagestående lands revolution imod det imperialistiske system - blev med held gennemført, mens det andet led - den verdensrevolutionære proces's start med en socialistisk revolution i Vesteuropa - udeblev til stor skuffelse for Lenin. Derfor måtte Stalin efter Lenins død formulere doktrinen om socialisme i et land for at legitimere en fortsættelse af det socialistiske eksperiment i Sovjet uden en samtidig revolution i Vesteuropa.

Siden den russiske revolution har flere u-lande med succes benyttet sig af væsentlige træk i Lenins revolutions- og imperialismeteorier i deres frigørelsesbestræbelser. Marxismen er dermed, igennem den udformning man kan finde konturerne af i Lenins skrifter, blevet en politisk og økonomisk moderniseringsideologi for u-lande, som ønsker at frigøre sig fra de rige kapitalistiske landes økonomiske dispositioner.

Leninismen forstået som en speciel marxistisk strategi for omvæltninger i u-lande, må på flere punkter siges at være et afgørende brud med Marx's forestillinger om en socialistisk revolution. For Marx var en af de vigtigste betingelser for en socialistisk omvæltning, at produktivkræfterne var højt udviklede, hvorfor han ventede, at den ville starte enten i England, Frankrig eller Tyskland, hvorimod formålet med den proletariske revolution i Rusland for Lenin, ud over i sidste instans at starte verdensrevolu-

tion, var en skabelse af adækvate produktionsmidler i et tilbagestående land, der manglede dem.

Hvis man vil fastholde Marx's begreb om den socialistiske revolution, burde man ikke betegne den russiske revolution og senere u-landsrevolutioner for socialistiske revolutioner, som de ofte er blevet kaldt af de revolutionære selv, men snarere karakterisere dem som erstatninger for de tilsvarende borgerlige revolutioner i vesten eller borgerlige-socialistiske revolutioner. Lenins proklamation af en proletarisk revolution i oktober 1917 kan ses som en erkendelse af, at en traditionel borgerlig revolution i et tilbagestående land var umulig i en monopolkapitalistisk tidsalder

Marxismen har som moderniseringsideologi været velegnet for en række u-lande, og det skyldes blandt andet Lenins revidering af marxismen i hans revolutions- og imperialismeteorier. Derfor kan et studium af den russiske revolutions idémessige forudsætninger give en dybere forståelse af senere "socialistiske" u-landsrevolutioner.

Noter:

- 1) Karl Marx: Økonomi og filosofi. Ungdomsskrifter. Indledning og udvalg ved Villy Sørensen. Gyldendals uglebøger. København 1965. Det kommunistiske manifest pp. 159-191, specielt p. 191.
- 2) E.H. Carr: The bolshevik revolution 1917-23, Penquin book 1966 bd.1. pp. 15-38.
- 3) De russiske socialdemokraters opgaver. Lenins udvalgte værker bd. 1. Forlaget Tiden 1953. pp. 195-222.
- 4) A.G. Meyer: Leninism. Praeger 1969 pp. 123-31.
- 5) To slags taktik for socialdemokratiet i den demokratiske revolution. Lenins udvalgte værker. bd. 4 pp. 7-194.
- 6) G. Lichtheim: Marxism. Routledge and Kegan, London 1967, p. 340.
- 7) Meyer, op.cit. pp. 107-08. Se også Georg Lukacs: Lenin. Studie über den Zusammenhang seinen Gedanken. Luchterhand, Berlin 1969.
- 8) Carr, op.cit. pp. 69-74.
- 9) Meyer, op.cit. pp. 240-43.
- 10) Imperialismen som kapitalismens højeste stadium. Lenins udvalgte værker bd. 6 pp. 48-202.
- 11) Denne betragtning er blandt andet fremført i G.D. Col-: A History of socialist thought, vol. IV part I, London 1961, pp. 77-78 og p. 99.
- 12) Breve fra det fjerne. Første brev. Den første revolutions første etape. Lenins udvalgte værker bd. 6. pp. 219-32.
- 13) Om proletariatets opgaver i den nuværende revolution. Aprilteserne. Lenin: Verker i udvalg, bd. 7. A/S Norsk forlag NY Dag, Oslo 1957. pp. 5-9.
- 14) Carr, op.cit. p. 81.
- 15) Ibid. p. 91.

- 16) *ibid.* pp. 95-96.
- 17) Om dobbeltherredømmet og Proletariatets opgaver i vor revolution. Udkast til en platform for det proletariske parti. Lenin, Verker i udvalg, bd. 7, pp. 10-12 og pp. 13-39.
- 18) Marxisme og opstand. Lenin, Verker i udvalg, bd. 7. pp. 116-121.
- 19) Carr, *op.cit.* pp. 110-111.
- 20) Se hos Lichtheim p. 340 og hos Meyer p. 139-44.
- 21) Den proletariske revolution og renegaten Kautsky. Lenin, Verker i udvalg, bd. 10, p. 79, 80, 83.
- 22) Carr, *op.cit.* pp. 105-06.
- 23) De følgende tankegange findes skitseret hos Meyer pp. 257-74, der taler om underudviklethedens dialektik. Ligeledes hos L. Althusser: For Marx, Bibliotek Rhodos, København 1969. pp. 91, 93, 126.